

Angelica CHIRILĂ

**RELEVANȚA PENALĂ
A PLÂNGERII
PREALABILE**

Universul Juridic
București
-2010-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2010, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHIRILĂ, ANGELICA**

**Relevanța penală a plângerii prealabile / Angelica Chirilă. –
București : Universul Juridic, 2010**

ISBN 978-973-127-357-0

343.122(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15**

LISTĂ DE ABREVIERI

art.	articolul
alin.	alineatul
B. Of.	Buletinul Oficial
C.D.	Culegere de Decizii
C. pen.	Codul penal
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă
C. pr. pen.	Codul de procedură penală
C.S.J.	Curtea Supremă de Justiție
Î.C.C.J.	Înalta Curte de Casație și Justiție
dec.	decizia
ed.	ediția
Ed.	Editura
H.G.	Hotărârea Guvernului
J.N.	revista „Justiția Nouă”
Jud.	Judecătoria
M.Of.	Monitorul Oficial
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
pen.	penală (despre Secție, decizie, sentință)
R.D.P.	Revista de Drept Penal
R.R.D.	Revista Română de Drept
sent.	sentința
Trib.	Tribunalul
T.J.	Tribunalul Județean
T.R.	Tribunalul Regional
T.S.	Tribunalul Suprem
vol.	Volumul

CAPITOLUL I

PLÂNGEREA PREALABILĂ A PERSOANEI VĂTĂMATE. NOȚIUNI INTRODUCATIVE

Secțiunea I

Ordinea juridică și modalitățile ei de reintegrare

1. Ordinea de drept penal **efectivă (reală)**¹ se realizează, în principal, pe cale de **conformare**, adică prin respectarea benevolă de către majoritatea membrilor societății a conținutului preceptiv al dispozițiilor de drept penal, conformare care constituie însuși mecanismul preveniunii generale anteinfracționale.²

În cazul dispozițiilor care incriminează fapte comise, conformarea se produce **pasiv** (prin abținere) și în mod **activ**, prin îndeplinirea obligațiilor în cazul dispozițiilor care incriminează fapte omisive.

¹ „Ordinea juridică *in abstracto* înseamnă disciplinarea vieții de relațiune ce se desprinde din respectarea tuturor regulilor prescrise de dreptul în vigoare (pozitiv).

Ordinea juridică *in concreto* înseamnă organizarea în fapt a vieții de relațiune realizată cu ajutorul normelor juridice, cu alte cuvinte ordinea juridică presupune ca toate instituțiile, toate așezările, toate situațiile, toate raporturile, toate actele să fie create în temeiul regulilor de drept” – V. Dongoroz, *Infrațiunea și formele sale*, Editor av. Ilie I. Diaconu, Calea Călărașilor nr. 256, București, 1937, p. 3.

² V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei RSR, București, 1975, p. 5, 9.

În cazul încălcării regulilor de conduită prescrise de legea penală, prin săvârșirea de infracțiuni, ordinea de drept penală efectivă (reală) va fi restabilită prin constrângere, adică prin aplicarea (folosirea) sancțiunilor prevăzute în norma incriminatoare celor ce au comis infracțiuni, de către organele de stat abilitate, în condițiile legii și prin intermediul desfășurării procesului penal. Raporturile de coerciție astfel declanșate au ca obiect tragerea la răspundere penală a infractorilor și sancționarea lor.¹

Sancțiunile de drept penal având pe lângă caracterul preventiv și un caracter retributiv, reintegrarea ordinii de drept prin aplicarea acestor sancțiuni capătă și un caracter de represiune.

Cu alte cuvinte, pentru ca ordinea juridică să fie restabilită și sancțiunea penală prevăzută de lege să fie aplicată celui ce a comis faptele penale, trebuie ca raportul juridic de conflict² născut ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni să fie adus înaintea justiției.

Titularii valorilor sociale ocrotite de legea penală au dreptul să pretindă respectarea acestor valori de către ceilalți membri ai societății (colectivității) iar în cazul transgresării acestora să recurgă la organele judiciare competente în vederea restabilirii ordinii de drept încălcate.³

¹ N. Giurgiu, *Drept penal general. Doctrină, legislație, jurisprudență*, Ed. Sunset, Iași, p. 401.

² Încălcarea preceptului normei juridico-penale apare ca un conflict între voința legii (legiuitorului) cuprinsă în preceptul violat și voința destinatarului, care a avut o conduită contrarie legii penale. A se vedea V. Dongoroz, *Drept penal. Tratat*, București, 1939, p. 563.

³ A se vedea I. Gh. Gorgăneanu, *Acțiunea penală*, ediție revizuită și adăugită, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 14. Sintagma „restabilirea ordinii de drept încălcate” nu are în vedere o *restitutio in integrum*, ceea ce nu ar fi posibil, căci odată faptele penale comis, acesta produce urmări, consecințe. Justiția penală nu poate funcționa ca o *tabula rasa*, de aceea restabilirea ordinii de drept încălcate vine în sprijinul ideii de reparațiune, de restabilire a sentimentului de securitate, de încredere al societății ce a putut fi lezat prin comiterea de infracțiuni.

2. Pentru realizarea prin constrângere a ordinii de drept penal, răspunderea penală apare, deci, ca o consecință **inevitabilă** a săvârșirii unei infracțiuni.¹

Fără inevitabilitatea răspunderii și a constrângerii penale, întregul mecanism al reglementării juridice a relațiilor de apărare socială ar deveni inoperant, autoritatea legii ar fi grav compromisă, iar ordinea de drept nu ar putea fi restabilită.

Așa cum s-a subliniat în literatura juridică de specialitate, odată stabilită vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii și inexistența vreuneia dintre cauzele care fac ca fapta să nu mai fie infracțiune, răspunderea penală și aplicarea pedepsei prevăzute de lege sunt consecințe inevitabile; aceasta este însăși rațiunea de a fi a răspunderii penale ca instituție fundamentală a dreptului penal.²

Nașterea raportului juridic penal de conflict, ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni, dă dreptul statului de a trage la răspundere penală pe cel care a comis-o, drept care se desprinde din norma care a incriminat fapta respectivă.³

Așadar, dreptul de a acționa în justiție, a trage la răspundere pe cel ce a comis fapta ilicită, obținând aplicarea sancțiunii legale cuvenite este conținut virtual (latent) și impersonal în fiecare normă de incriminare, devenind concret și personal în momentul în care norma a fost încălcată prin săvârșirea faptei ilicite.

3. Prin dispozițiile legii penale, în care se prevăd care fapte sunt considerate infracțiuni, este instituționalizată implicit adu-

¹ C. Bulai, *Manual de drept penal, Partea generală*, Ed. All Beck, București, 1997, p. 325.

² C. Bulai, *op. cit.*, p. 325.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei RSR, București, 1975, p. 55; p. 61; V. Dongoroz, *Curs de procedură penală*, ed. a II-a, București, 1942, p. 56; Tr. Pop, *Drept procesual penal*, vol. II, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 421.

cerea conflictului născut prin încălcarea legii penale în fața organelor judiciare, în vederea tragerii la răspundere penală a celor vinovați de comiterea faptelor penale respective.¹ Acest lucru se realizează prin intermediul acțiunii penale.

Acțiunea penală este implicit instituită prin orice dispoziții de lege care incriminează o faptă socialmente periculoasă, fiindcă trinomul: precept, sancțiune și acțiune constituie esența acestei dispoziții.

Pentru realizarea protecției valorilor sociale ocrotite prin incriminarea faptelor periculoase, titularul acestor valori lezate va putea sesiza organele judiciare competente, în condițiile și formele prevăzute de lege, în vederea tragerii la răspundere penală a făptuitorului. Pe cale de consecință, recurgerea la justiție reprezintă singura cale posibilă pentru aplicarea sancțiunii prevăzute de norma penală violată.² Dreptul fundamental al accesului liber la justiție este garantat prin normele constituționale³, prin modul de organizare judiciară, precum și prin normele care reglementează desfășurarea întregii activități procesuale⁴.

¹ I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Ed. PRO, București, 1997, p. 161; V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *op. cit.*, vol. I, p. 61.

² I. Gh. Gorgăneanu, *op. cit.*, 1998, p. 15.

³ A se vedea art. 21, 123, 130 din Constituția României; art. 6 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M.Of. nr. 576/29 iunie 2004, republicată în M.Of. nr. 827/13 septembrie 2005); art. 1-13, art. 287, art. 414² din Codul de procedură penală cu ultimele modificări și completări – sursa: http://cdep.ro/repertoriu_legislativ.

⁴ Sub influența jurisprudenței europene, procedura penală nu mai reprezintă o garanție formală, ci ea devine una substanțială. Normele procesuale de referință conținute în procedura penală continuă, bineînțeles, să garanteze regularitatea formală a unei proceduri pentru ca procesul să fie condus în mod loial, acesta fiind rolul procesului echitabil, în sensul art. 6 paragraf 1 din Convenția europeană a drepturilor omului. Procedura penală devine însă astăzi o garanție substanțială a unui drept fundamental. Este vorba de dreptul

4. Acțiunea penală nu se naște din săvârșirea infracțiunii – deși teza este susținută de numeroși autori¹ – ci se naște din norma juridică prin care o anumită faptă este considerată infracțiune, ceea ce se naște din săvârșirea infracțiunii fiind doar **folosința acțiunii, exercițiul ei**. Acțiunea penală existentă virtual (latent) în norma incriminatoare devine un instrument concret, susceptibil de a fi efectiv folosit, în momentul în care norma incriminatoare este încălcată prin săvârșirea faptei penale², deoarece în acest moment s-a produs un conflict juridic care poate fi dedus în justiție.

Așadar, acțiunea penală apare întotdeauna ca un drept ce decurge din lege (în substanța sa din legea penală materială, iar în conținutul, condițiile și forma sa de realizare, din legea penală formală).³

Acțiunea este sancțiunea dreptului, adică mijlocul dat de lege împotriva celor care violează dreptul.⁴

la un proces echitabil, care este inima procedurii penale și care devine criteriul de apreciere a respectării de către instanțele judecătorești a drepturilor substanțiale și, dincolo de aceasta, devine el însuși un veritabil drept substanțial. De pildă, prin posibilitatea conferită oricăreia dintre părțile procesului penal de a se adresa Curții Europene a Drepturilor Omului prin cereri individuale împotriva hotărârilor penale definitive, procedura devine un drept substanțial, acela de a nu fi condamnat *extra legem*, pentru infracțiuni care nu există în mod legal. Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 18.

¹ Ionescu-Dolj, *Curs de procedură penală română*, București, Ed. Socec, 1937, p. 85; I. Tanoviceanu, *Curs de procedură penală română*, București, Ed. Socec, 1913, p. 15; Larguier, *Droit penal general et procedure penale*, Paris, Dalloz, 1967, p. 137.

² V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *op. cit.*, vol. I, p. 61.

³ N. Giurgiu, *op. cit.*, p. 416; C-tin Mitache, C. Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2004, p. 339.

⁴ I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*, ed. a II-a, vol. IV, București, 1928, p. 105.

Spre deosebire de răspunderea penală abstractă, privită ca o amenințare ce decurge din sancțiunea penală prevăzută de lege și care are un caracter obiectiv și impersonal, răspunderea penală rezultată din săvârșirea unei infracțiuni determinate este de natură concretă și personală (procesul concretizării sale realizându-se în cursul procesului penal), cum este și raportul procesual-penal ce se naște prin exercitarea acțiunii penale: are conținut concret și adresabilitate personală. De aici derivă caracterul concret și personal al oricăreia dintre acțiunile exercitate în cadrul procesului penal.

Ocotirea relațiilor și valorilor sociale în contra infracțiunilor și sancționarea celor care săvârșesc astfel de fapte, interesând în mod deosebit apărarea ordinii de drept și restabilirea ei atunci când este tulburată prin săvârșirea de fapte penale, rezultă în mod evident că acțiunea penală are caracter de instituție de interes colectiv și, deci, în mod explicabil de atribut exclusiv al statului.¹

Titularul dreptului de a pedepsi este statul, ca mandatar al societății și în calitate sa de titular al dreptului de a cere respectarea legii penale, drept încălcat prin săvârșirea infracțiunii.²

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *op. cit.*, p. 62.

² În ce privește existența unui drept al statului de a pedepsi (*ius puniendi*), a se vedea, pe larg, V. Dongoroz, *Drept penal, Tratat*, 1939, p. 24.

Dreptul statului (societății) de a pedepsi reprezintă, în fapt, o putere care își găsește izvorul și marginile în imperative ale firii lucrurilor, indiferent dacă dreptul de a pedepsi s-a născut înainte sau după apariția statului, în condițiile exercitării reacțiunii represive de către acesta prin intermediul unor rânduieli consacrate juridic – deci prin autolimitare.

Susținerea a numeroși autori, potrivit căreia dreptul de a pedepsi al statului (societății), chiar dacă la început a fost o putere, cu timpul s-a transformat în drept, fiindcă aceasta putere a fost autolimitată prin însuși dreptul pozitiv creat de puterea publică, a fost criticată de profesorul V. Dongoroz, deoarece se întemeiază pe o confuzie.

Chiar atunci când legea conferă unele prerogative persoanei vătămate cu privire la acțiunea penală, titular al acestei acțiuni rămâne statul care poate dispune de acțiune (prin amnistie ori prin abrogarea incriminării) sau prin renunțări anticipate sub condiție (prescripție, neintroducerea plângerii prealabile)¹.

5. Așadar, statul, în calitate de titular al acțiunii penale, poate dispune de aceasta în două moduri. Fie sporadic (*post factum*) când poate renunța la acțiunea penală (prin amnistie sau prin abrogarea incriminării), fie printr-o declarație anticipată (*ante factum*) de înlăturare sub condiție a răspunderii penale și deci de renunțare sub condiție la acțiunea penală (prescripția, neintroducerea în termen a plângerii prealabile, retragerea acesteia sau împăcarea părților).

Raportul juridic penal de conflict există între societate (reprezentată prin stat) pe de o parte, și cel care a săvârșit infracțiunea în calitate de autor, instigator sau complice, pe de altă parte. De aceea, acțiunea penală este o acțiune socială (aparține societății) și se exercită prin intermediul organelor statului, anume investite în acest sens.

În adevăr, dreptul pozitiv – prin normele sale penale – delimitează dreptul subiectiv al statului de a pedepsi, dar în această delimitare este vorba despre dreptul subiectiv care derivă din înseși normele penale, adică dreptul de a cere respectarea normei și de a aplica pedeapsa prevăzută în normă, în caz de transgresiune (încălcare). Acest drept subiectiv, pe care nu-l contestă nimeni, este desigur limitat, fiindcă statul (puterea publică) nu poate pretinde să aplice o altă pedeapsă decât cea prescrisă de norma penală. Autolimitarea creată de dreptul pozitiv nu atinge cu nimic celălalt, așa-zis drept al statului de a pedepsi, adică puterea statului de a crea reguli de drept sancționate cu pedeapsă. Acest pretins drept subiectiv nu are limite în dreptul pozitiv, de aceea el nu este *un drept*, ci o *putere*.

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *idem*, *op. cit.*, p. 62; V. Teodorescu, *Comentariu*, în G. Antoniu (coordonator), C. Bulai, V. Pașca, Gh. Nistoreanu, Al. Boroș, I. Pascu, F. Streteanu, Șt. Daneș, I. Molnar, V. Teodorescu, *Noul Cod penal. Comentariu pe articole*, vol. II, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 492.

Pe cale de consecință, în cazul săvârșirii unei fapte penale, organele judiciare competente dobândesc dreptul și obligația declanșării și susținerii acțiunii penale, conform principiului oficialității procesului penal¹, iar inculpatului îi revine obligația de a se supune – în condițiile garanțiilor ce-i sunt recunoscute de lege – tragerii la răspundere penală și executării pedepselor **conform principiului obligativității răspunderii penale**.

6. Această necesitate socială și juridică de tragere la răspundere penală a celor care au comis infracțiuni, exprimată pe plan procesual sub forma **principiului oficialității**, impune organelor de stat competente, sesizate prin plângere ori denunț, ori care s-au autosesizat, obligația declanșării și desfășurării din oficiu a procesului penal, nefiind necesară aprecierea și consimțământul persoanei vătămate (părții vătămate)². În mod indirect însă, prin activitatea judiciară desfășurată și finalizată prin hotărârea de condamnare definitivă, se aduce o apărare și o satisfacție persoanei vătămate.³

¹ Art. 2 din Codul român de procedură penală prevede în alin. 2 că: „Actele *necesare* desfășurării procesului penal se îndeplinesc *din oficiu*, afară de cazul când prin lege se dispune altfel”.

² „Toate normele juridice dau loc la o acțiune în justiție, în caz de neobservare, dar pe când în genere această acțiune este lăsată *la discreția* (dispoziția) celui interesat care e liber de a o pune sau nu în mișcare, dimpotrivă, normele penale dau loc la o *acțiune publică*, care aparține societății și care se promovează din oficiu, așa că procesul penal este inevitabil. Existența unor cazuri în care acțiunea penală se promovează la plângerea victimei nu ridică acestei acțiuni caracterul de acțiune publică.” V. Dongoroz, *Infracțiunea și formele sale*, Editor av. Ilie I. Diaconu, Calea Călărașilor nr. 256, București, 1937, p. 7.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, Ed. Academiei RSR, București, 1970, p. 383. „Acțiunea penală vizează, în general, interesul public, însă nu poate să piardă cu totul din vedere interesul particular, privat, care este angajat în cursul urmăririi penale”, M. Faustin Helie, *Traite de l'instruction criminelle, Theorie du Code de l'instruction criminelle*, tome II, Charles Hingray libraire editeur, 1846, p. 188.

7. Pe planul dreptului penal material, răspunderea penală – consecință inevitabilă a săvârșirii unei infracțiuni – nu trebuie privită însă în mod inevitabil simplist și unilateral.¹

Există stări², situații³ sau fenomene⁴ care fac ca răspunderea penală, deși întemeiată pe deplin, să nu mai fie necesară, ci dimpotrivă, să fie neindicată – aceasta fiind în interesul apărării sociale.

Tot interesul apărării sociale poate cere legiuitorului de a înlătura răspunderea penală pentru anumite infracțiuni.

Pe această idee, s-a admis că dreptul penal, în ansamblul său și răspunderea penală, în particular, fiind instrumente ale politicii penale, puterea politică poate să înlătore răspunderea penală pentru anumite infracțiuni, când consideră necesar acest lucru pentru apărarea ordinii de drept.⁵

Existența acestor stări, situații, fenomene, privite ca date ale realității, au condus la crearea (elaborarea) unei instituții de drept penal de-sine-stătătoare cunoscută sub denumirea de cauze care înlătură răspunderea penală (amnistia, prescripția răspunderii penale, lipsa plângerii prealabile și împăcarea părților).⁶

¹ C. Bulai, *op. cit.*, p. 325.

² *Stare* = situația în care se află cineva sau ceva; mod, fel, chip, în care se prezintă cineva sau ceva – DEX.

³ *Situație* = totalitatea împrejurărilor care determină la un moment dat condițiile existenței unei ființe, a unei colectivități, a unei activități; stare de fapt care decurge de aici pentru cineva sau ceva – DEX.

⁴ *Fenomen* = manifestare exterioară a esenței unui lucru, unui proces etc., care este accesibilă, perceptibilă în mod nemijlocit etc. – DEX.

⁵ C. Bulai, *op. cit.*, p. 325.

⁶ După cum se cunoaște, Codul penal român de la 1968 reglementează instituția cauzelor care înlătură răspunderea penală în Titlul VII al părții generale (art. 119-139 C. pen.) împreună cu cauzele care înlătură executarea pedepsei sau a altor consecințe ale condamnării. Concepția profesorului Vintilă Dongoroz, reflectată în modul de sistematizare a reglementării în Codul penal în vigoare a cauzelor care înlătură răspunderea penală, împreună cu restul cauzelor amintite, are în vedere ideea de realizare a întregii justiții represive, care apare ca nemaifiind necesară ori posibilă dacă se ivesc asemenea situații, împrejurări, fie de la început – creând un obstacol în

Secțiunea a II-a

Plângerea prealabilă. Concept și importanță

1. În mod obișnuit, săvârșirea unei infracțiuni generează obligativitatea organelor judiciare de a declanșa procedurile

aplicarea sancțiunilor penale, fie după ce instanțele de judecată au aplicat sancțiunile creând un obstacol la executarea acestora. În acest sens, a se vedea V. Dongoroz, *Drept penal. Tratat*, 1939, p. 563.

Revenind asupra instituției cauzelor care înlătură răspunderea penală, vom mai aminti că acestea sunt cauze generale, deoarece fie privesc orice infracțiune, fie un număr important de infracțiuni (V. Dongoroz și colab., *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei RSR, București, 1970, p. 339).

În afara acestor cauze generale, legea penală prevede însă și alte cauze care conduc la înlăturarea răspunderii penale, unele dintre acestea având o arie de aplicare foarte întinsă, altele fiind prevăzute pentru anumite infracțiuni. Aceste cauze speciale de înlăturare a răspunderii penale sunt cunoscute sub denumirea de cauze de nepedepsire sau impunitate (C. Bulai, *op. cit.*, p. 326).

Cu titlu de exemplu, menționăm desistarea și împiedicarea producerii rezultatului (art. 22 C. pen.) și împiedicarea de către participant a consumării faptei (art. 30 C. pen.) cauze prevăzute ca norme generale, având o sferă de aplicare mai mare; îndeplinirea de către nedenunțător a obligației de denunțare înainte de începerea urmăririi penale împotriva sa (art. 170 alin. 3 C. pen.) nepedepsirea participantului la infracțiunile contra siguranței statului, în condițiile prevăzute de acest text de lege (art. 172 alin. 1 C. pen.), calitatea de soț sau rudă apropiată a tăinuitorului sau favorizatorului la unele infracțiuni contra siguranței statului (art. 173 alin. 5 ultima ipoteză), nepedepsirea întreruperii sarcinii efectuate de medic în condițiile art. 185 alin. 6 C. pen., calitatea de soț sau rudă apropiată a tăinuitorului sau favorizatorului (art. 221 alin. 2 C. pen., art. 264 alin. 3 C. pen.), nepedepsirea mituitorului în condițiile prevăzute de art. 255 alin. 3 C. pen., nepedepsirea martorului mincinos în condițiile prevăzute de art. 260 alin. 2 C. pen., nepedepsirea nedenunțătorului pentru unele infracțiuni în condițiile prevăzute de art. 262 alin. 3 C. pen., nepedepsirea persoanei care comite infracțiunea de omisiune de a încunoaștința organele judiciare (art. 265 alin. 2 C. pen.) etc. – acestea sunt cauze speciale care conduc la înlăturarea răspunderii penale prevăzute însă în legătură cu anumite infracțiuni.

judiciare necesare tragerii la răspundere penală a infractorului, indiferent de modul de sesizare a acestora, din oficiu, ca urmare a denunțului unei persoane străine de consecințele infracțiunii sau ca urmare a plângerii formulate de persoana vătămată, acțiunea penală ca acțiune publică se exercită din oficiu.

Diversitatea infracțiunilor, gradul lor de pericol social diferit, atingerea mai gravă ori mai puțin gravă a drepturilor ocrotite, rezonanța socială au impus însă o limitare a oficialității procesului penal.¹

În legislația penală se recunoaște voinței persoanei vătămate – manifestată prin introducerea plângerii prealabile – efecte deosebit de importante pentru promovarea acțiunii penale în cazul unor infracțiuni de gravitate redusă, care lezează mai mult interesele personale ale celui vătămat decât pe cele ale societății (grupului social).²

Într-adevăr, rațiuni de politică penală reclamă admiterea unor excepții de la oficialitatea procesului penal, când o ocrotire mai bună a valorilor sociale s-ar realiza dacă s-ar lăsa la aprecierea victimei infracțiunii necesitatea tragerii la răspundere penală a infractorului³, prin introducerea unei plângeri penale prealabile sau, dimpotrivă, nesancționarea acestuia pentru că o astfel de plângere nu s-a făcut, a fost retrasă sau părțile s-au împăcat.

2. Plângerea prealabilă este deci manifestarea de voință a persoanei vătămate, în sensul tragerii la răspundere penală a

¹ A se vedea Mihai T. Popovici, *Plângerea prealabilă în reglementarea actualului Cod de procedură penală*, R.R.D. nr. 9/1969, p. 23.

² N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, vol. II, Ed. Paideia, ed. a II-a revăzută și adăugită, București, 1996, p. 111.

³ I. Oancea, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 477.

făptuitorului, adresată autorităților judiciare, condiție pentru punerea în mișcare a acțiunii penale de către acestea ¹.

Plângerea prealabilă cuprinde o dublă manifestare sau declarație de voință: mai întâi, de a aduce la cunoștința organului judiciar săvârșirea faptei penale, iar, în al doilea rând, de a-și exprima voința ca acest fapt să fie urmărit, adică de a-și exercita dreptul de plângere pentru a declanșa procedura judiciară penală, ridicând astfel impedimentul ce se opunea începerii acesteia. ²

Lato sensu, orice reclamație făcută de persoana care a fost victima unei infracțiuni se numește plângere. Când legea condiționează însă punerea în mișcare a acțiunii penale de intervenția unei plângeri, atunci se dă plângerii calificativul de prealabilă, fiindcă ea trebuie să premerge orice altă activitate procedurală. ³

„Se numește *plângere*, fiindcă partea vătămată se plânge, reclamă; și *prealabilă*, fiindcă trebuie să preceadă inițierea oricărei activități procedurale.”⁴

În ultimul deceniu, sub impulsul influențelor derivând din unele tendințe ale Noii Apărări Sociale și a Scolii Radicale care, plecând de la temeuri diferite, preconizează o dejuridicizare treptată a răspunderii penale pe seama promovării unor soluții care să faciliteze concilierea victimă – infractor, majoritatea

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală. Partea generală*, vol. I. Ed. Academiei RSR, București, 1975, p. 61; N. Giurgiu, *op. cit.*, p. 401 și urm.; C-tin Mitrache, C. Mitrache, *op. cit.*, p. 339; C. Bulai, *op. cit.*, p. 325, I. Pascu, V. Drăghici, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2004, p. 329.

² Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea specială*, vol. IV, Ed. Tipografiei Naționale, Cluj, p. 21.

³ V. Dongoroz, *Tratat, 1939*, p. 580.

⁴ Tr. Pop, *op. cit.*, vol. IV, p. 22.

legislațiilor moderne sunt în curs de extindere a cazurilor și situațiilor de limitare a oficialității acțiunii publice¹.

Concilierea intereselor colective cu cele private necesită ca, în cazul unor infracțiuni care lezează drepturile subiective patrimoniale sau nepatrimoniale ale persoanei, să i se încredințeze acesteia sarcina de a aprecia oportunitatea exercitării acțiunii penale, fără ca prin aceasta acțiunea penală să devină o acțiune privată, persoana vătămată fiind doar un substitut procesual al puterii publice.²

Profesorul Vintilă Dongoroz³ arăta că instituția plângerii prealabile are ca rațiune nevoia de a face posibilă concilierea intereselor colective cu interesele private, în cazul acelor infracțiuni la care ocrotirea acestora din urmă primează. Violul, calomnia, lovirile, adulterul etc., sunt considerate fapte periculoase (și incriminate ca atare), fiindcă pot aduce o tulburare ordinii colective; darea în vileag a acestor fapte poate însă, câteodată, prilejui victimelor neajunsuri mult mai mari care ar schimba ocrotirea legii într-o adevărată nenorocire.

De aceea, legiuitorul a apreciat util ca în atare cazuri să încredințeze victimei sarcina de a aprecia oportunitatea declanșării unui proces penal. Prin aceasta nu înseamnă că acțiunea penală devine o acțiune privată, ci numai promovarea acțiunii penale este încredințată victimei, care devine un substituit procesual al puterii publice.

¹ N. Giurgiu, *op. cit.*, p. 416. După modelul legislațiilor occidentale, în legislația română au fost reglementate modalități care să conducă la concilierea dintre victimă și infractor, prin mijloace extra-procesuale. A se vedea instituția *medierii*, al cărei cadru legal a fost stabilit prin Legea nr. 192/2006, publicată în M.Of. nr. 441/22 mai 2006.

² N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, vol. I, Ed. Paideia, București, 1993, p. 146; M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuț, C. Butiuc, *Codul penal comentat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 650.

³ V. Dongoroz, *Tratat, 1939*, p. 581.

3. În legislația noastră penală actuală, din rațiunile de politică penală amintite, s-au admis excepții relativ limitate de la oficialitatea acțiunii penale, considerându-se că în aceste cazuri, prin lăsarea dreptului declanșării și exercitării acțiunii penale la latitudinea persoanei vătămate, s-ar realiza o ocrotire mai bună a valorilor sociale implicate.

Sunt fapte incriminate în legea penală care prezintă un grad de pericol social redus prin aceea că ele nu au acea rezonanță socială care să impună neapărat aplicarea de sancțiuni penale, existând drepturi subiective nepatrimoniale atât de intime legate de persoana fizică, încât doar ea poate aprecia în ce măsură acestea îi sunt lezate (onoarea, demnitatea, libertatea)¹; există alte fapte prevăzute de legea penală ce se comit, de regulă, în cercul mai restrâns al anumitor grupuri sociale cu o rezonanță mai mult individuală decât socială, anumite drepturi patrimoniale și relațiile constituite în baza acestora presupunând un anumit grad de încredere sau raporturi de o natură specială între părți, toate acestea făcând inoportună o intervenție etatică nesolicitată și nedorită de nimeni.²

În astfel de situații, dacă cei individual lezați nu cred că e cazul să sesizeze organele penale, e mai potrivit ca societatea să renunțe la tragerea din oficiu la răspundere penală a făptuitorilor.

În sfârșit, în cazul altor infracțiuni, punerea în mișcare a procesului penal sau dezbaterile din proces ar putea uneori arunca o lumină defavorabilă asupra părții vătămate, în special

¹ Pot fi date ca exemplu, în acest sens, infracțiunile de loviri sau alte violențe (art. 180 C. pen.); insulta (art. 205 C. pen.); calomnia (art. 206 C. pen.). V. Pașca, *Comentariu*, în M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuț, C. Butiuc, *Codul penal comentat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 650.

² Este cazul, spre exemplu, al infracțiunii de furt, chiar și calificat, săvârșit între rude apropiate ori de către cel care locuiește împreună cu persoana vătămată sau este găzduit de aceasta (art. 210 alin. 1 ipotezele 1, 3 și 4 C. pen.).

în cazul infracțiunilor care se referă la viața personală a acesteia (violarea secretului corespondenței sau a secretului profesional etc.)¹. Într-o atare situație, procesul penal poate să nu fie favorabil părții vătămate. În cazul altor infracțiuni care prezintă un pericol social redus și care, în genere, privesc relații dintre persoane aparținând fie aceleiași familii, fie aceluiași mediu social, persoana vătămată poate aprecia că recurgerea la justiție nu ar fi mijlocul cel mai indicat pentru obținerea unei satisfacții și evitarea altor conflicte².

În consecință, explicația justă a condiției plângerii prealabile nu poate consta – s-a arătat în literatura de specialitate³ – numai în pericolozitatea socială redusă a unor anumite infracțiuni. Este mai just ca o asemenea explicație să fie dată ținându-se seama de fiecare grup de infracțiuni în parte. Deși pericolozitatea socială este întotdeauna prezentă într-o infracțiune, ea nu este întotdeauna atât de gravă încât statul (societatea) să se sesizeze din oficiu, fiind posibil a se lăsa pe seama (la aprecierea) persoanei vătămate să ceară urmărirea și judecarea unor astfel de fapte penale. Prin comiterea unor asemenea infracțiuni este lezat – de cele mai multe ori – un interes limitat al persoanei fizice, interesul statului fiind lezat doar generic, prin încălcarea legilor (normelor) care ocrotesc integritatea, drepturile și interesele cetățenilor.

Față de o atare situație, când vătămarea adusă intereselor statului (societății) nu este prea gravă, statul poate da dreptul persoanei vătămate de a cere pornirea procesului penal sau de a

¹ De asemenea, poate fi menționată și infracțiunea de viol (art. 197 alin. 1 C. pen.), desfășurarea procesului penal prin publicitatea pe care ar genera-o putând reinnoi suferințele persoanei vătămate.

² V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, Ed. Academiei RSR, București, 1970, p. 384.

³ Gh. Elian, *Persoana vătămată în procesul penal*, Ed. Științifică, București, 1961, p. 100.

ierta pe infractor. Această explicație este, desigur, valabilă numai pentru anumite categorii de infracțiuni, care nu prezintă un pericol social prea ridicat, cum sunt lovirile, insulta, calomnia etc.

În cazul altor infracțiuni grave (violul, spre exemplu) tragerea la răspundere penală este lăsată la aprecierea persoanei vătămate din rațiuni legate de viața intimă a acesteia – prin judecarea procesului, suferințele victimei s-ar reinnoi, afectând-o în mod dureros, mai ales prin publicitatea ce s-ar da în mod inevitabil faptelor.

Pentru alte categorii de infracțiuni, s-a arătat că principiul oficialității procesului penal ar conduce la efecte contrare celor urmărite de scopul legilor penale. Astfel, s-a argumentat¹ că restrângerea urmăririi penale pentru unele infracțiuni care privesc sau se săvârșesc în cadrul familiei, se explică prin faptul că statul ocrotește instituția familiei. Pentru asemenea fapte penale (cum este furtul între soți sau rude apropiate), acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, deoarece, în caz contrar, consecința ar fi mai gravă pentru societate (compromiterea familiei, a membrilor săi) decât comiterea infracțiunii propriu-zise; ca urmare, este justificat să se încerce evitarea unor asemenea consecințe prin prevederi legale corespunzătoare.

4. Argumentele de mai sus în susținerea condiționării traagerii la răspundere penală de existența unei plângeri prealabile pentru anumite categorii de infracțiuni, deși diferite ca formă, în funcție de categoriile de fapte penale, au totuși o trăsătură comună, un conținut comun – anume, interesul **ocrotirii persoanelor particulare**, interes care devine, în raport cu consecințele infracțiunii, **interes social**.

Nu este vorba însă de o subordonare a interesului întregii societăți față de interesul particular. De altfel, între interesul

¹ Gh. Elian, *op. cit.*, p. 101.

personal legal al unei persoane într-o cauză determinată și interesul general există o strânsă legătură, îmbinare. În fond, interesul societății este și acela al protejării relațiilor de familie, al vieții private a persoanei, al reducerii cauzelor penale de mai mică însemnătate de pe rolul instanțelor de judecată, etc.

Orientarea legiuitorului dinspre „logica punitivului” spre o „logică a concilierii”, în situațiile sus-arătate neavând semnificația unei restrângeri a interesului legiuitorului penal în a asigura ocrotirea prin mijloace de drept penal a valorilor sociale evocate, vizează crearea unei alternative în exercitarea acțiunii penale, nu numai pe criterii de **oficialitate**, dar – când este cazul – și de **oportunitate**, acestea din urmă puse la îndemâna persoanei vătămate care este lăsată în mod liber și necondiționat să aprecieze asupra necesității tragerii la răspundere penală a faptuitorului, declanșând sau dispunând de acțiunea penală.

5. Argumentul priorității interesului privat în astfel de cauze penale în raport cu interesul general este hotărâtor în ceea ce privește înlăturarea criticilor care s-au formulat de-a lungul timpului împotriva instituției plângerii prealabile.

Una din aceste critici critică vizează inegalitatea de tratament între infractori care comit aceeași faptă penală:¹ unii dintre aceștia sunt urmăriți și sancționați, iar alții sunt absolviți de pedeapsă, după cum persoana vătămată înțelege sau nu să formuleze plângere prealabilă.

Este adevărat că se poate ajunge la un tratament penal inechitabil în astfel de situații, însă cum criteriul oportunității, al interesului privat, din rațiunile amintite, stă la baza acestei instituții, pe cale de consecință, critica nu poate fi primită ca argument al înlăturării instituției plângerii prealabile.

De asemenea, nu poate fi primită nici critica legată de modul injust în care unele persoane vătămate acționează, utilizând calea plângerii prealabile: reaua-credință și, prin urmare exercițiul

¹ A se vedea Gh. Elian, *op. cit.*, p. 102.